

P R E D G O V O R

23.

Naučno-stručni skup opšte poznat kao Trendovi razvoja – TREND 2017, nastavlja dugu tradiciju okupljanja univerzitetskih i drugih poslenika visokog obrazovanja. Skup je stekao visoki renome, a njegov rad i zaključci zaokupljaju pažnju akademske i šire javnosti. Karakterišu ga prijatna atmosfera, visoka stručnost, argumentovane diskusije, intenzivna razmena ideja i velik stepen tolerancije i uvažavanja.

Ovaj XXIII skup, ponovo se održava na Zlatiboru, u prostorima, koji namenski pripadaju visokom obrazovanju, odnosno nastavnicima i studentima naših univerziteta. Ipak, to ne znači da se TREND odrekao svojih ambicija pozicioniranja kao ključne konferencija regionalne platforme o visokom obrazovanju i namera da postane deo aktivnosti u kreiranju evropskog obrazovnog prostora. Prisustvo učesnika iz 6 zemalja šireg regiona i radovi čak 310 autora/koautora pokazuju da se u toj nameri uspeo.

Srbija je na kraju procesa transformacije univerziteta i visokog školstva u širem smislu u skladu sa zahtevima Bolonjske deklaracije. Ovaj proces nije vezan samo za tranzicione promene, kroz koje prolazi društvo, već je deo sve-evropskog procesa, koji je 2010. godine ušao u završnu fazu. Značajni događaji u ovom procesu u Srbiji predstavljaju potpisivanje Bolonjske deklaracije 2003. god., početak evropske mobilnosti studenata Srbije priključenjem Univerziteta u Novom Sadu projektu Campus Europae 2003. god., dodela prvih Dodataka diplomi na Fakultetu tehničkih nauka (FTN) u Novom Sadu 2004. god., donošenje novog Zakona o visokom obrazovanju u septembru 2005. godine, usvajanje reformisanih nastavnih planova (studijskih programa) na fakultetima širom Srbije od 2003 – 2006. god. po bolonjskom trostepenom principu, formiranje nacionalne Komisije za akreditaciju i proveru kvaliteta Republike Srbije 2006. god., formiranje Nacionalnog saveta za visoko obrazovanje i KONUS-a, uvođenje ESPB (ECTS) u studijske programe, akreditacija viših škola i njihovo prerastanje u visoke škole strukovnih studija 2007. god., pokretanje doktorskih studija u Srbiji od 2006-2008, prvi studenti sa završenim diplomskim-master studijama u 2006. god. na FTN u Novom Sadu, akreditacija univerziteta, fakulteta i studijskih programa 2007.-2009. god., prvi rezultati studiranja prvih generacija »bolonjskih« studenata, koji su doveli do izmena Zakona u oktobru 2008. i julu 2010. god., formiranje Studentske konferencije univerziteta Srbije (SKONUS) 2010. god., te proces samovrednovanja visokih škola i fakulteta 2011. i 2012. god. i donošenje Strategije razvoja visokog obrazovanja Republike Srbije, kao i ponovne akreditacije visokih škola, fakulteta i univerziteta 2017-2018. god. Tematika skupova TREND prati sve ove događaje i aktivnosti, još od 2002. god., sa ciljem da doprinese lakšoj adaptaciji na nove uslove, doprinese rešavanju eventualnih nedoumica i problema i da impuls bržem zauzimanju mesta u evropskom univerzitetskom prostoru.

Prvi skup Trendovi razvoja održan je u Novom Sadu u oktobru 1994. godine i razmatrao je trendove razvoja informacionih tehnologija i primenu u elektroenergetici. Trajao je dva dana i okupio je oko 100 učesnika iz privrede, sa fakulteta i istraživačkih instituta. Narednih sedam skupova (1996-2001.) bili su posvećeni savremenim problemima elektroenergetike i imali su za cilj da prikažu rezultate niza istraživanja, razmene iskustava i valorizuju projekte saradnje Fakulteta tehničkih nauka i Elektrovojdine iz Novog Sada. Okupljali su oko 30-50 učesnika, a obično je

predstavljeno oko 20 radova iz 5 tematskih celina.

Osmi skup predstavlja zaokret u tematici. Podstaknuti aktuelnim promenama i zagledani u perspektivu univerziteta, organizatori su uočili predstojeće velike reforme i opredelili se za nove sadržaje, odnosno da skup usmere u pravcu razmatranja ključnih pitanja daljeg razvoja visokog obrazovanja i transformacije univerziteta. TREND 2002 se fokusirao na jedan od najvažnijih aspekata rada akademske zajednice – transfer rezultata naučno-istraživačkog rada u privredu i pokretanje naučno-tehnoloških (NT) parkova. Predstavljeno je 20 radova autora iz Ministarstva, sa univerziteta, naučnih instituta i privatnih firmi, a po prvi put su radovi objavljeni u papirnoj i elektronskoj formi (CD-ROM). Na njemu su predstavljene i radovi sa svih ranijih skupova. Ova praksa je nastavljena i kasnije.

Deveti skup, održan 2003. god., definisao je tematsku orijentaciju TREND-a za duži period. Organizovan je u jeku priprema univerziteta za prihvatanje Bolonjske deklaracije i brzo uključivanje u Evropu. Pokrenuti i snažno podržani od Ministarstva za prosvetu i sport Republike Srbije, predstavnici univerziteta i tehničkih fakulteta su se okupili da analiziraju jedinstveni nastup u promenama. Novina je bila da su skupu prisustvovali i brojni učesnici iz okolnih zemalja, pa je on dobio regionalni karakter. Po prvi put skup izdaje svoje zaključke, koji vremenom postaju značajan pokretač reformi. Uspeh ovog skupa i kasnije interesovanje za sadržaj, raspravu, prezentovane radove i zaključke, uverio je organizatore da je u Srbiji potreban jedan forum za diskusiju o savremenim problemima visokog obrazovanja.

2004. godine održan je deseti, jubilarni skup, koji se po tematici nadovezivao na prethodni. On je pokazao postignuti napredak i ukazao na nove pravce i ideje. Razmatrani su ključni aspekti organizacije studija i kvaliteta nastave iz tehničkih i pridruženih disciplina, kao i kompleksna pitanja organizacije, strukture, finansiranja i uopšte, rada na integrisanom univerzitetu. Na skupu je prvi put predstavljen Dodatak diplomi, kao jedan od prvih konkretnih rezultata bolonjskog procesa na Fakultetu tehničkih nauka u Novom Sadu.

Jedanaesti skup je raspravljao o rešenjima predstavljenim u predlogu novog Zakona o visokom obrazovanju, čije se usvajanje očekivalo 2005. god. Veći broj radova (28), kao i 65 učesnika doprinelo je uspehu skupa. Razmatrane su moguće reperkusije predloga zakona na rad i razvoj tehničkih i ostalih struka na reformisanom univerzitetu. Diskutovana su i pitanja vezana za reorganizaciju nastavnog procesa, kvaliteta nastave, usklađivanja nastavnih planova, kao i položaja i transformacije viših škola.

Dvanaesti skup (2006.) po interesovanju je prevazišao sva očekivanja organizatora. Prezentiran je 51 rad, a skupu je prisustvovalo 120 registrovanih učesnika. Razmatrani su vidovi primene odredaba novog Zakona o visokom obrazovanju, koji je doneo velike promene u strukturi i organizovanju univerziteta. Kao i ranije, bilo je zapaženo učešće studenata, ali sad sa konkretnim, pisanim doprinosima. Pokrenuta su i pitanja akreditacije i samoevaluacije, kao i harmonizacije nastavnog procesa. Skup je imao snažan medijski odjek, a po prvi put su se u njegovo pokroviteljstvo uključile i međunarodne organizacije (IEEE – Education Society – Serbian Chapter).

Trinaesti skup 2007. godine potvrđuje da su se skupovi TREND ustalili kao forum za prezentacije i diskusije o problemima visokog obrazovanja. Prikazana su 52 rada, a prisustvovalo je oko 100 učesnika. U fokusu su bili proces akreditacije visokoškolskih ustanova i studijskih programa. Razmotrena su iskustva susednih i zemalja regiona, kao i rešenja Komisije za akreditaciju i proveru kvaliteta Republike Srbije.

Četrnaesti skup je ograničio broj radova sa ciljem da više vremena ostane za diskusije i komentare. Izloženo je 40 radova, a prisustvovalo 109 učesnika. Kao posebna novina, održan je međunarodni TEMPUS Workshop: "Development of M.Sc. curricula in the frame-work of Tempus". U fokusu su bili rezultati studenata, koji su studirali po novim, reformisanim nastavnim planovima, tkzv. »bolonjskih« studenata. Oni su se susreli sa novim uslovima studiranja, gde je efikasnost i kvalitet u prvom planu, a ključni rezultat broj osvojenih ESPB bodova. Razmotrena su i iskustva iz prvog kruga akreditacije fakulteta, kao i iskustva susednih zemalja.

Petnaesti skup, okupio je najveći broj radova do tada (62), od kojih su više od pola (34) posvećenih osnovnoj temi skupa – «Doktorskim studijama u Srbiji, regionu i EU». Uglavnom zahvaljujući TEMPUS Workshopu-u JADES-DEUKS-SoCD, skup je prerastao regionalni i dobio

međunarodni karakter sa autorima iz 12 zemalja Evrope (BIH, Grčka, Francuska, Italija, Mađarska, Makedonija, Nemačka, Portugalija, Slovenija, Srbija, Španija, U.K.). Značajan broj izlaganja bio je posvećen pitanjima kvaliteta i procesa akreditacije, koji se završavao te godine. Skup je propratio i najnovija iskustva u primeni Bolonjske deklaracije, a u svetlu praktičnih rešenja na pojedinim fakultetima u Srbiji i regionu.

Šesnaesti skup, ponovo je postavio rekord po broju radova (75 radova). Novina je je izuzetno aktivno učešće studenata, koji su prijavili čak 10 radova, što je zahtevalo postavljanje posebne sesije. TEMPUS Workshop: JADES – SoCD - MAS-PLM okupio je 3 Tempus projekta sa čak 8 izlaganja. Skup ponovo ima karakteristike međunarodnog sa autorima iz 9 zemalja (Belgija, BIH, Crna Gora, Češka, Makedonija, Slovenija, Srbija, Španija, U.S.A.). Najveći broj radova posvećen je oceni stanja i iskustvima u sprovođenju bolonjskog pšrocesa. Iznete su brojne dileme i uočeni nedostaci, ali i predlozi rešenja.

Sedamnaesti skup predstavio je 65 radova zagledanih u narednu dekadu u kojoj se očekuje konačno priključenje Srbije Evropskoj Uniji. Vizije daljih promena u metodama i tehnikama obrazovanja visokih stručnjaka, pitanja novih mogućnosti studiranja kroz otvorene puteve mobilnosti, uključivanja u sve-evropski prostor visokog obrazovanja i privrede, celoživotnog učenja i dr. dominirali su ovim skupom. Međunarodni paneli o visokom obrazovanju: „Strukturne reforme o visokom obrazovanju“ i workshop projekta TEMPUS-GOMES dali su dimenziju otvorenog evropskog foruma.

Osamnaesti skup doneo je neke novine. Uvedena je dijalog-poster sesija, gde autori i učesnici kroz direktan međusobni razgovor i razmenu ideja dolaze do kvalitetnih predloga, koji mogu kasnije ući u zaključke skupa. Organizovan je prvi OKRUGLI STO: Strategija razvoja visokog obrazovanja u Srbiji. gde je premijerno predstavljen predlog ovog značajnog dokumenta, što je bila i prva sesija javne rasprave, gde su učesnici imali prilike da se upoznaju i daju svoje komentare i zapažanja.

Devetnaesti skup predstavljao je novu prekretnicu i prerastanje TREND-a u regionalnu, međunarodnu konferenciju. Zajedno sa kolegama i prijateljima iz Maribora, organizovan je u prelepom ambijentu hotela Habakuk na obroncima Pohorja, kada su predstavljena 46 rada, ali i Regionalna platforma za saradnju u visokom obrazovanju (Regional Platform for Benchmarking and Cooperation in Higher Education) i sastanci tri TEMPUS projekta (FINHED, GOMES i SIGMUS), koji su tematski vezani za ovaj skup.

Dvadeseti, svečarski naučno-stručni skup Trendovi razvoja (TREND 2014), organizovan na Kopaoniku, iznenadio je po broju i raznovrsnosti radova. Osnovna tema bila je vezana za veliki razvojni potencijal pokretanja progressa društva, koji se krije u visokoškolskim ustanovama. Prikazano je čak 90 radova, koje je sastavilo 305 autora iz 8 država i iz 48 različitih institucija. Šest tema, od kojih je posebno atraktivna bila ona vezana za primenu novih tehnologija u visokom obrazovanju, sa akcentom na učenje na daljinu, uspešno su prikazale trenutne probleme i dostignuća visokog obrazovanja i bile podloga plodotvornog rada i interesantnih diskusija.

Dvadeset prvi skup prvi put je organizovan na Zlatiboru u izuzetno dobro opremljenim i prijatnim prostorima studentskog odmarališta »Ratko Mitrović«. Ponovo je okupio veliki broj autora, koje je privukla osnovna tema skupa vezana za značajne promene na univerzitetima u Srbiji, koje se očekuju u narednom periodu. Prikazano je 69 radova napisanih od strane 236 autora iz 9 zemalja, od kojih su 4 izabrana za uvodna predavanja prvog dana skupa. Novina je bila organizacija čak dva okrugla stola sa temama »Položaj strukovnih studija u sistemu visokog obrazovanja u Srbiji« i »Obnovljivi izvori energije i energetska efikasnost u obrazovanju«.

Dvadeset drugi skup ponovo je organizovan na Zlatiboru, a ovog puta centralna tema je bila »Nove tehnologije u nastavi«. Posebno značajna bila su tri uvodna predavanja, koja su predstavila primenu novih digitalnih tehnologija, zatim sistema on-line učenja, te tehnologiju udaljenih eksperimenata. U sklopu skupa održan je i sastanak/workshop TEMPUS projekta NeReLa („Mreža udaljenih laboratorija“), koji je tematski vezan za ovaj skup. Takođe, razmatrane su teme vezane za povezivanje univerziteta sa okruženjem u smislu transfera know-how u privredu, procesi internacionalizacije univerziteta, mobilnosti studenata i profesora, kroz Erasmus+ projekte, te upotreba smart tehnologija i „zelene“ energije“. Predstavljeno je 75 radova, koje su pripremila 285 autora iz 45 institucija iz 8 zemalja.

Dvadeset treći skup zakazan je na Zlatiboru (februar 2017. god.) u očekivanju novog Zakona o visokom obrazovanju i početka novog ciklusa naučnih istraživanja, pa je u skladu s tim postavljena i tema skupa »Položaj visokog obrazovanja i nauke u Srbiji«. Prvog dana predviđen je uvodni rad, koji će dati pregled stanja nauke u poslednjem istraživačkom periodu, a zatim panel pod nazivom »Smernice za uspostavljanje doktorskih škola«, gde će učesnici Tempus projekta RODOS, predstaviti koncepte i modele za uspostavljanje ovih škola, predloge novih standarda za akreditaciju i iskustva u radu Nacionalnog repozitorijuma disertacija u Srbiji (NaRDuS). Otvoriće se i rasprava o stanju strukovnih studija, novim standardima za akreditaciju, ulozi fakulteta u razvoju IT sektora u Republici Srbiji, transferu zvanja kroz naučno-tehnološke parkove, a diskutovaće se i iskustva šire primene informacionih tehnologija na našim fakultetima, stanju u rangiranju univerziteta u svetu, kao i drugim aktuelnim problemima visokog obrazovanja. Na skupu će biti predstavljeno 84 rada, koji obrađuju problematiku svih pet ponuđenih tema, a predviđene su 8 plenarnih i 3 poster sesije. Radovi dolaze iz 6 zemlja (Bosne i Hercegovine Srbije, Crne Gore, Mađarske, Makedonije i Poljske), a pripremio ih je čak 310 autora. Na kraju, skup će doneti svoje tradicionalne zaključke, koje će dostaviti svim relevantnim institucijama. Svi prihvaćeni radovi biće štampani u Zborniku radova sa TREND-a 2017 pre skupa, a nakon skupa izaći će i CD ROM sa elektronskom verzijom zbornika radova u kome će biti predstavljeni svi izlagani i prikazani radovi, kao i slajdovi (PPT prezentacije), koje će pratiti plenarna izlaganja autora. Značaj ovog CD ROM izdanja je i u tome što će na njemu biti pored radova sa ovogodišnjeg skupa TREND 2017 i radovi sa svih prethodnih TREND skupova, kao i svi raniji zaključci.

**Prof. dr Vladimir Katić, dipl.ing.
Urednik zbornika**

U Novom Sadu,
10. februara 2017.